

Goodbye, Livonia

Kristi Viiding

Eesti Teaduste Akadeemia Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus

Kui Liivimaa aadlinooruk Theodor Fahrensbach, kuulsa väejuhi Jürgen von Fahrensbachi vennapoeg, tahtis pärast algharidust Liivimaal suunduda Lääne-Euroopasse aadliku jaoks kohasele õppereisile, sattus ta pärast esimest peatuspaika Poolas Zamości akadeemias 1605. aasta maikuu Saksamaale Helmstedti Ülikooli (immatrikulatsioon 13. mail 1605). Peatumine Saksamaal kujunes oodatust pikemaks, alles sama aasta septembris reisis ta koos Leedu suurvürsti Lew Sapiehaga edasi Madalmaadesse ja Inglismaale, et toimetada tuntud humanistile Isaac Casaubonusele Helmstedti professori Johannes Caseliuse kirjad.

Fahrensbachi peatus Helmstedtis jäädvustus lisaks kirjavahetustele J. Caseliuse ja Liivimaa humanisti David Hilcheni vahel ka ühe mahuka trükisena, pealkirjaks *Adriani Turnebi de vino libellus. Cum prooemio Io[hannis] Caselij, ad Theod[orum] Fahrensbachum. Eiusdem Caselii ad latinam linguam accuratius discendam cohortatio*. Helmstaedii: Lucius, 1605. Vastavalt pealkirjale koosneb see Caseliuse eessõnast, tuntud Prantsuse humanisti Adrianus Turnebuse raamatust „Veini kohta“ ning Caseliuse traktaadist „Üleskutse ladina keele korralikumaks õppimiseks“. Ilmestis osutab Helmstedti eetika- ja gretsistikaprofessor trükise teemade valikuga valdkondadele, mis Liivimaalt tulnud noormeestel lääne poole suundumisel kõige enam järeleaitamist vajasisid. Kuna trükist pole Eesti- ja Liivimaa varauusaegse haridusdiskursuse raames kunagi käsitletud, tulebki ettekandes vaatluse alla, milliseid teadmisi ja soovitusi ning miks Liivimaa noormees Saksamaal viibides kummaski valdkonnas täpsemalt sai.